

per viam nullitatis sententiæ; ostendendo videlicet, quod prior sententia fuerit ipso jure nulla: ita tamen, ut sententia prius possit executioni mandari, Clem. 1. *de Sent. et re judicat.* estque jam dictum supra § 1. n. 26. Potest insuper tunc peti restitutio in integrum, servatis tamen aliis de jure servandis, l. *Minor.* § 2. ff. *de Minorib.* Tandem potest etiam supplicari principi, non obstante gemina appellatione; ut patet ex dictis supra § 10. n. 294. et seqq.

§ XII.

DE RECUSATIONIBUS, ET RELATIONIBUS.

316. *Recusatio judicis, quid?* — Quæritur I. Quid sit recusatio, et quomodo differat ab appellatione? Resp. I. « Recusatio » est judicis suspecti, et jurisdictionis ipsius proposita causa suspicionis declinatio. Ita Pirhing, h. t. n. 265. et alii. Nam quia naturale quodammodo est, suspectorem judicium insidias declinare, eo quod is aut consanguineus, vel affinis partis adversæ existat, aut nimia affectione erga eam ducatur, vel proprium interesse in causa habeat, sive odio erga recusantem afficiatur: hinc jura licitum esse volunt, ei, qui suspectum judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare, ut ad alium recurratur, can. *Quod suspecti.* 3. q. 5. et l. *Apertissimi. c. de Judicis, cum concordantiis.*

317. *Hæc in nonnullis convenit cum appellatione.* — Resp. II. Recusatio judicis in nonnullis convenit cum appellatione; in pluribus tamen ab ista differt. Ita communis; et patet inductione. Convenit quidem cum ea: tum quia etiam recusatio suspendit jurisdictionem judicis recusati; adeo, ut pendente recusatione non possit is ad aliquem actum procedere, et alioquin processus sit nullus (ut dicitur n. 325 et seqq.) Quod ipsum accidit in appellatione: atque ob hanc convenientiam compilerator juris canonici, sub eodem titulo, simul agit de appellationibus, et recusationibus etc. uti notat Glossa ad rubric. h. t. Deinde conveniunt: quia sicut appellatio ab interlocutoria non admittitur, nisi causa probabilis appellandi exprimitur, c. *Ut debitus.* 59. h. t. ita nec recusatio judicis, c. *Super eo.* 12. h. t. juncta Glossa ibid. § 1. eod. cum concordantiis.

318. *Appellatio, et recusatio æquiparantur;*

et quomodo? — Nec obstat, quod cit. c. *Super eo.* 12. h. t. absolute dicatur: « In causis ecclesiasticis, ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum. » Nam contra est: quia in c. *Postremo.* 36. eod. expresse habetur, quod delegatus cum clausula, « appellatione remota, » possit recusari, si est consanguineus impetrantis, vel ex alia justa causa suspectus: et tamen ab eo nequit appellari, ob memoratam clausulam. Et hinc, ut jura juribus concordentur, juxta cit. c. *Super eo.* 12. h. t. Appellatio et recusatio æquiparantur in hoc, quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis, ita et in recusatione; prout loquitur Summarium ibid. ac notat Pirhing h. t. n. 266.

319. *Differunt autem in pluribus.* — Differunt e contra appellatio, et recusatio in pluribus. Nam prior non habet locum, nisi postquam quis se sentiat gravatum a judice: secus in recusatione; hæc enim fit ante litem inchoatam, et consequenter, etiamsi judex nondum gravarit. Deinde, in eadem causa non licet ter appellare, tamen recusatio judicis non numeratur in hoc numero appellationum, l. un. c. *Ne liceat in una eademque,* etc. Uterius officialis, sive vicarius generalis episcopi, potest coram eodem episcopo recusari, licet ab officiali ad episcopum appellare non liceat, text. clar. c. *Si contra.* 4. § fin. *de Offic. Jud. delegat.* in 6. juncta Glossa fin. ibid. Tandem potest quis appellare a judice, in quem consensit, c. *Causam.* 14. h. t. non tamen eum recusare, c. *Insinuante.* 15. § fin. *de Offic. delegat.*

320. *Recusatio judicis suspecti debet fieri ante litem contestatam, et intra viginti dies post oblatum libellum.* — Quæritur II. Quando, et quomodo fieri debeat Recusatio Judicis suspecti? Resp. I. Judex suspectus non nisi ante litem contestatam, ac intra viginti dies post libellum oblatum, recusari potest. Patet hoc ex auth. *Offeratur. c. de Litis contestatione.* ibi: « Offeratur ei, qui vocatur ad iudicium, libellus: et exinde viginti dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedat an contendat, aut iudici alium associari petat, vel recuset eum, » etc. Concordat can. *Quod suspecti.* 3. q. 1. et l. *Apertissimi. c. de Judicis,* in quo posteriori loco sic dicitur: « Apertissimi juris est: licere litigatoribus iudices datos, antequam lis inchoetur, recusare. » Ratio ulterior, cur recusatio debeat fieri ante inchoationem iudicii, sive ante

§ XII. DE RECUSATIONIBUS ET RELATIONIBUS.

contestationem litem, hæc est: quia si quis coram judice semel litigare incœperit, hoc ipso censetur in eum consensisse; sicque ipsum, utpote semel a se approbatum, amplius recusare non potest.

321. *Nisi nova causa recusandi supervenerit.* — Intellige, nisi nova causa ipsum recusandi superveniat, juxta textum expressum in c. *Insinuante.* 25. *de Offic. delegat.* ubi judex delegatus, post litem jam contestatam, et diutius agitatam recusatur; eo quod postea alterum litigatorum in suum familiarem admiserit. Aut nisi post litem contestationem primum, recusans causæ illius notitiam acquisierit, idemque juramento deponat; ut c. *Pastoralis.* 4. *de Exceptione.* ac notat Covarruvias *Practic.* Quæst. cap. xxvi. n. 2. et Zoesius h. t. n. 34. Nam tunc ignorantia illius causæ recusandi, removet consensum in approbationem talis iudicis.

322. *De jure canonico potest recusari judex tam ordinarius, quam delegatus.* — Resp. II. De jure canonico potest recusari judex tam ordinarius, quam delegatus; quidquid sit de jure civili. Prior pars patet ex c. *Cum speciali.* 61. h. t. juncto c. *Si contra.* 4. et c. *Judex.* 5. *de Offic. delegat.* in 6 ubi expressa fit mentio de recusatione iudicis ab apostolica Sede dati, et suspecti, cum concordantiis. Idque ex eo statutum fuit, ne quoquo modo alicujus causam contingat contra justitiam in iudicio lædi.

323. *Et quid spectato jure civili?* — Additur vero, « quidquid sit de jure civili. » Nam spectato rigore juris civilis, quamvis judex delegatus possit recusari ut suspectus, cit. l. *Apertissimi. c. de Judicis.* Judex tamen ordinarius recusari nequit: sed si circa ipsum aliqua suspicio, atque dubitatio emergerit, tunc ejusmodi iudici ordinario jubetur adungi episcopus loci, qui una cum iudice illo ordinario causam audiat; atque vel amicabilem eam componat, vel simul cum ipso cognitionaliter dirimat, Auth. *Si vero. c. de Judicis.* Notat tamen Baldus in *Summario.* ad cit. Auth. *Si vero.* et Covarruvias *Practic.* Quæst. cap. xxvi. n. 1. dictam Authenticam quoad id, ut judex recusatus assumat socium episcopum, non esse receptam de consuetudine: sed ejus loco per iudicem recusatum solere recipi alium quempiam bonum, et candidum Virum ad obscurandam, quæ de illo orta fuerat, suspicionem. Atque ob hoc in n. præced. de industria additum fuit ly, « spectato rigore juris civilis. »

324. *Volens recusare judicem sibi suspectum, quid agere debeat?* — Resp. III. Volens recusare judicem sibi suspectum, debet coram eo suspicionis probabilem causam in scriptis proponere, eamque coram arbitris communiter eligendis probare: qua legitime probata, judex recusatus vel negotium principale de recusatoris consensu committat alii personæ idoneæ dijudicandum; vel illud transmittat ad superiorem, ut ipse in eo procedat, secundum quod juxta fuerit: dicta vero causa recusationis non probata inter terminum competentem, ipsemet judex utitur sua jurisdictione, et procedit in causa principali. Ita habetur decisum in c. *Cum speciali.* 61. h. t. juncta l. *Apertissimi. c. de Judicis,* ibi: « Libello recusationis ei porrecto. » Zoesius h. t. n. 37. Pirhing, n. 271. et alii. (ADNOTATIO XXII.)

325. *Effectus recusationis judicis quis?* — Quæritur III. Quis sit effectus recusationis judicis? Resp. I. Effectus recusationis est, suspendere jurisdictionem judicis recusati: unde recusatione rite proposita, ac pendente super ejus justitia cognitione (nisi manifeste pateat, eam esse frivolam) judex recusatus in causa supersedere debet, neque poterit ad ulteriora procedere. Textus est in c. *Secundo requiris.* 41. § fin. h. t. Ubi etiam hujus ratio assignatur, illis verbis: « Ipsa namque ratio dictat, quod suspecti, et inimici, iudices esse non debent. »

326. *Recusatio an ita suspendat jurisdictionem judicis, recusati, ut postea gesta ab eo, sint nulla ipso jure?* — Resp. II. Utrum recusatio ita suspendat jurisdictionem judicis recusati, ut postea gesta ab eo, sint nulla ipso jure; variant doctores. Affirmat Glossa can. *Quoties.* 2. q. 6. § *Appellent.* Vallensis h. t. § 19. n. 4. Zoesius n. 38. Gailus, lib. I. *Practic.* observat. 33. n. 12. et quidam alii. Rationem dant: quia, cum iudici recusato adimatur, vel saltem suspendatur iudicandi potestas, ut lites sine suspicione procedant, l. *Apertissimi. c. de Judicis;* jam hoc ipso postea ab eo gesta non possunt valere, sicque sunt irrita ipso jure: prout in simili de gestis post interpositam appellationem dici solet.

327. *Referuntur diversæ circa hoc doctorum sententiæ.* — Negativam vero sententiam, seu quod gesta post factam recusationem non sint nulla ipso jure, sed valeant, nisi etiam interponatur appellatio; tenet Pirhing, h. t. n. 277. citans Innocentium in c. *Cum spe-*

ciali. n. 7. Imolam *ibid* n. 18. et 21. et Alexandrum n. 46. ac seqq. Rationem affert: quia c. *Super quæstionum*. § *fin. de Offic. delegat.* dicitur, si iudex tanquam suspectus merito recusetur, et tamen recusatio non admittatur, posse appellari; « quodque post appellationem hujusmodi est præsumptum, judicari debere irritum et inane: » ergo, argumento a sensu contrario desumpto, gesta post recusatorem, tamen ante appellationem, non sunt irrita ipso jure.

328. Sicut, qui distinguunt inter jus canonicum, et civile: et secundum hoc asserunt, non valere attentata post recusatorem, bene tamen spectato jure canonico; pro qua sententia plures allegat Abbas, c. *Cum speciali*. n. 12. vers. *Quarta fuit*. h. t. Alii apud Abbatem cit. n. 12. vers. *Tertia*. quos sequitur Engel, h. t. n. 57. volunt, validitatem talium gestorum post recusatorem attentatorum, pendere ex futuro eventu admissæ, vel non admissæ recusatorem. Nam si pronuntietur, hanc non tenuisse, valebunt (inquiunt) ejusmodi gesta: sin minus, non valebunt: sicut in simili dicitur in attentatis per judicem a quo post appellationem ab interlocutoria, c. *Non solum*. h. t. in 6.

329. *Relatio, quid?* — Quæritur IV. Quid sit relatio? Resp. I. Relatio est judicis inferioris in causa de jure dubitantis, ad superiorem, sive principem transmissa consultatio, ut sciat, quid in judicando sequi debeat. Ita Vallensis, h. t. § 20. n. 3; Pirhing, n. 278. et alii. Dicitur notanter, « de jure dubitantis: » quia in dubiis de facto, sive de veritate gestorum, relatio non habet, locum, l. *Eum quem*. ff. *de Judiciis*. Quia imo, quando fit relatio, oportet totum factum plene instructum referre ad principem, et tunc ejus sententiam expectare, l. I. c. *de Relatione*. Nam pendente relatione, officium inferioris Judicis conquiescit, l. ult. c. eod.

330. *Relationes de facto propemodum abierunt in desuetudinem. Judices ipsi tenentur causam sententialiter terminare, omissis relationibus.* — De facto tamen hujusmodi relationes utroque jure propemodum in desuetudinem abierunt. Nam quia teste experientia compertum fuit, lites nimium protrahi, dum post longam causæ disceptationem, tandem adhuc ad principem, plurimis aliis negotiis distentum, fiebat recursus, causaque ipsa plene prius instructa (data prius copia utriusque parti litigantium) ad ipsum referebatur. Hinc in Auth. « Ut judices non expectent sa-

cras jussiones, » etc. collat. 9. provide statutum fuit, ut ipsimet judices, omissis relationibus, causam perfecte examinatas, sententialiter terminent, eamque executioni demandent; nisi partes, quæ per sententiam sese gravatas censent, ab eadem appellaverint.

331. *Licetum tamen est, in dubio juris principem consultare.* — Cæterum his non obstantibus licetum est, in dubio juris, præsertim ob pugnam rationum, aut verborum legis ambiguitatem subortam, principem consultare, ut respondeat super illo dubio puncto juris. Siquidem, stricte loquendo, consultatio, et relatio differunt: nam per relationem tota causa ad superiorem refertur, ut ejus judiciali sententia definiatur: sicque iudex inferior sese privat potestate judicandi, totam causam transferendo in superiorem, prout olim frequenter fieri solebat. Secus fit in consultatione: nam per hanc princeps solum consultitur super dubio juris; et tunc inferior facta consultatione, et juxta datum responsum judicat, fertque in causa sententia. Late tamen loquendo, relatio, et consultatio promiscue sumuntur; Pirhing, h. t. n. 279. (ADNOTATIONES XXIII et XXIV.)

TITULUS XXIX.

De Clericis peregrinantibus.

1. *Ratio continuationis rubricarum.* — Quia peregrinatio ad Sedem apostolicam, rem et effectum habet appellationis, dummodo secuta sit intra decem dies a die late sententiæ, seu illati gravaminis, fueritque intimata judici: cum talis, qui inter ad Sedem apostolicam arripit, censeatur ipso facto appellare; quod plus est, quam verbis appellare, c. *Dilecti filii*. 52. *de Appellatione*. Ideo post appellationes subjicitur præsens titulus *De Clericis peregrinantibus*. Qui titulus qualiter differat a tit. XXII. libri primi *Decretalium*, « De Clericis peregrinis » inscriptio, *ibidem* n. 1. jam dictum est.

2. *Statuta de clericis peregrinantibus etiam procedunt in laicis peregrinantibus ad Sedem apostolicam.* — Et quamvis in rubrica hujus tituli fiat mentio de solis clericis; nihilominus, quæ de his statuuntur, etiam locum habeant in laicis peregrinantibus ad Sedem præfatam. Siquidem causa dispositionis,

quæ habetur cap. un. h. t. est generalis; ac etiam habet locum in laicis, ibi: « Tamen cum hi, qui accedunt ad præsentiam nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolica protectione securi. » Concordat can. *Si quis Romipetas*. et can. *Paternarum*. 24. q. 3.

3. *Peregrinantes ad Sedem apostolicam, constituti sunt sub hujus protectione.* — Itaque peregrinantes ad Sedem apostolicam, hoc ipso sunt constituti sub hujus protectione: et si quid eisdem post iter arreptum subtrahatur, vel auferatur, id omne ipsius restituendum est, cap. un. h. t. juncto Summario, et doctoribus *ibid*.

4. *Et omnia, interim contra ipsos attentata, revocantur.* — Et istud extenditur etiam ad ea, quæ interim taliter peregrinantibus in judicio per processum, et sententiam judicis auferuntur: nam omnia attentata post tale iter arreptum, sive extra judicium per privatum, sive in judicio per sententiam judicis attententur, revocari debent: adeo, ut processus per judicem contra talem peregrinantem factus, licet cæteroquin justus, ipso jure non valeat. Generaliter enim, accedentes ad papam, cum suis rebus debent sub protectione apostolica esse securi.

5. *Nisi quis eorum ab inferiori judice fuerit citatione præventus.* — Excipe, nisi accedens ad Sedem apostolicam ab inferiori judice, sive ordinario, sive delegato, fuerit citatione præventus, antequam iter arripuerit. Quia tunc, utpote ab altero jam præventus, non posset amplius ipsius Forum declinare; ut c. *Ad hæc sicut asseris*. 30. *de Appellat.* et c. *Proposisti*. 19. *de Foro compet.* Et iudex sive ordinarius, sive delegatus, procedere poterit in causa; non obstante, quod reus post citationem iter arripuerit ad Sedem apostolicam, c. *Meminimus*. 9. et c. *Suggestum est*. 15. et d. c. *Ad hæc sicut asseris*. 30. *de Appellat.* Secus, si ante factam citationem reus ejusmodi iter arripuerit: nam tunc iudex inferior nequit in causa procedere; prout dicitur in iuribus proxime allegatis. (ADNOTATIO XXV.)

TITULUS XXX.

De Confirmatione utili, vel inutili.

1. *Ratio continuationis rubricarum.* — Visum est duobus præcedentibus titulis de suspen-

sione sententiæ judicialis, sive jurisdictionis judicis, quæ fit mediante appellatione, atque peregrinatione ad Sedem apostolicam. Nunc vicissim ultimo hoc secundi libri *Decretalium* titulo, agit compiler de confirmatione, tum utili, tum inutili, sententiæ judicialis; simul etiam agendo de confirmatione instrumentorum, privilegiorum, et aliarum rerum. Unde

2. *Confirmatio quid?* — Quæritur I. Quid, et quotuplex sit confirmatio. Resp. I. *Confirmatio*, quantum ad propositum est juris quocunque modo quæsiti per legitimum superiorem facta corroboratio. Ita Hostiensis in *Summa* h. t. n. 1; Barbosa ad rubric. h. t. n. 5. Pirhing n. 1. Sannig eod. n. 2. et alii.

3. *Supponit jus aliquo modo quæsitum.* — Dicitur, « corroboratio: » quæ particula stat loco generis, ac sumitur hic latissime. Et additur, per « legitimum superiorem: » ad excludendas eas, quæ a personis privatis geruntur; et magis approbationes, quam confirmationes, dici possunt. Dicitur ulterius, « juris quocunque modo quæsiti: » ad complectendam utramque confirmationis speciem, videlicet tam datæ in forma communi, quam ex certa scientia: nam utraque jus aliquo modo quæsitum corroborat; illa jus legitime quæsitum; hæc jus nulliter, et de facto duntaxat quæsitum. Simulque per hanc particulam natura confirmationis magis declaratur: qui enim confirmat, nihil de novo dat, sed datum, vel aliter quæsitum corroborat, l. *Et quia*. ff. *de Jurisdic. omn. judic.* Hostiensis cit. n. 1. junctis dicendis infra n. 15.

4. *Confirmatio in forma communi, seu simplex, quæ?* — Resp. II. Confirmatio est duplex, una in forma communi; alia in forma speciali, seu ex certa scientia. Ita Barbosa, loc. cit. n. 6; Pirhing, h. t. n. 2. Sannig, eod. n. 3. et seqq. et alii communiter. « Confirmatio in forma communi (quæ et confirmatio simplex, atque ordinaria) appellatur ea est, qua superior non præcedente alia cognitione causæ actum ab inferioribus gestum confirmat in eo statu, in qua prius fuerat.

5. *Hæc nullum jus novum tribuit, sed supponit actum jam validum.* — Et additur notanter ly, « in eo statu, in quo prius fuerat. » Siquidem confirmatio in forma communi, nullum jus novum, neque valorem tribuit illi, cui accedit: sed supponit actum jam validum, eumque approbat, quatenus de jure validus existit. Glossa cap. i. §. *Confirmatio*